

3. Українська призма: Зовнішня політика 2024. Аналітичне дослідження. / ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма». Фонд ім. Ф. Еберта. ТОВ «Вістка». Київ, 2025. 320 с. URL: https://prismua.org/wp-content/uploads/2025/04/UPFP_24-UKR_WEB-1.pdf

4. Хома Н., Панова Д. Активізація взаємин України з державами Африки: оцінка результатів та перспектив. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: Збірник наукових статей. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2024. Т. 50. с. 45-56. URL: https://www.researchgate.net/publication/389004017_Aktivizacia_vzaemin_Ukraini_z_derzavami_Afriki_ocinka_rezultativ_ta_perspektiv

5. Шелест Г., Шевченко Н. Практичні шляхи та методи залучення держав «Глобального Півдня» до участі в реалізації української Формули Миру. / Центр міжнародної безпеки. URL: <https://analytics.intsecurity.org/peace-formula-global-south/>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-666-9-14>

**THE FORMATION OF POLAND'S HISTORICAL CULTURE
AND THE IMPACT OF ITS INSTRUMENTALIZATION
IN RELATIONS WITH UKRAINE**

**ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛЬЩІ ТА ВПЛИВ
ЇЇ ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЇ У ВІДНОСИНАХ З УКРАЇНОЮ**

Poplavskyi S. Yu.

*Postgraduate student at the Department
of National Security and Political
Science
National University «Ostroh Academy»
Ostrog, Ukraine*

Поплавський С. Ю.

*аспірант кафедри Національної
безпеки та політології
Національний університет
«Острозька академія»
м. Острог, Україна*

В ХХІ столітті на зовнішньополітичну діяльність держав особливий вплив безпосередньо має їхня історична культура, формування якої допомагає зрозуміти чому держава діє на міжнародній арені певними методами протягом тривалого історичного розвитку, чим визначається її сприйняття міжнародного середовища, яким чином формується ставлення до інших країн тощо. На цій конференції ми розглянемо як формувалася історична культура саме в Польщі, в контексті україно-польських відносин. Відносини між цими країнами відображають усї

складності, взаємин між суспільствами та культурний контекст останнього століття в історії Східної Європи. Ці стосунки вказують на обопільне прагнення до більш тісної співпраці. І все ж їм ніяк не вдається уникнути конфліктів, а їхні відносини залишаються вразливими.

Історична культура Польщі є складною сумішню загальнослов'янської спадщини, західноєвропейських впливів та власного унікального розвитку, що відображає тривалий процес формування польської нації та держави з кінця першого тисячоліття та характеризується значним впливом католицизму, розвитком архітектури, літератури, мистецтва, а також формуванням національної ідентичності, що значною мірою пов'язана з боротьбою за незалежність та збереженням унікальної культури в умовах чужого панування.

Неможливо характеризувати історичну культуру держави без аналізу її геополітичного розташування, оскільки місцезнаходження країн завжди визначало їхню історію, політику та відносини з іншими націями.

У Польській стратегії зовнішньої політики на 2017–2021 роки вказано: «Польща розташована на стику двох геополітичних тектонічних плит: Західної Європи, інституційно представленої НАТО та ЄС, та Східної Європи, що контролюється переважно Росією. Держава також є невід'ємною складовою осі Північ-Південь – між балтійським регіоном та Центральною Європою, а також Балканськими державами та регіонами Адріатичного і Чорного морів. Її географічне розташування створює низку викликів, проте також надає унікальні можливості для зміцнення міжнародного становища Польщі» [6].

Польська національна ідентичність формувалася під впливом культурної спадщини і Сходу, і Заходу, але в основному збагачувалася в контексті найбільших досягнень країн Західної Європи.

Вчені Т.Стрик та В.Склокін вказують, що з одного боку близькість Польщі до «старого» Заходу – змушує її виходити назустріч його очікуванням, а з іншого це призводить до того, що вона нібито навіть повинна займати оборонну позицію або вибудовувати альтернативи щодо впливу Заходу [5].

Водночас особливості геополітичного розташування дозволяють Польщі брати участь у багатьох різнопланових форматах чи ініціювати їх. Протилежним виміром хворобливого сприйняття Польщею питань суверенітету і міжнародно-політичної індивідуальності виступає бажання самостійно формувати своє безпекове середовище, компенсувати дефіцит можливостей для самостійного гарантування безпеки і діяти на випередження [6].

Польща протягом тривалого часу була розташована між двома центрами сили – Німеччиною та Росією у різних їхніх формах. І якщо трансформація Німеччини після 1945 року та її ключова роль у підтримці польських євроатлантичних устремлінь суттєво знизила небезпеку для Польщі, то кремль залишається найсерйознішою зовнішньополітичною загрозою, оскільки він прагне до відновлення свого панування на пострадянському просторі.

Також геополітичне розташування Польщі між Німеччиною та Росією, сформували російський та німецький синдроми, що штовхав її до добровільної передачі частини повноважень наднаціональним органам, пошуку додаткових безпекових гарантій з боку міжнародних альянсів таких як НАТО та глобальних акторів таких як США.

Окрім географічного розташування на формування історичної культури та ідентичності Польщі в першу чергу впливають особливості її історичного розвитку. Майже весь комплекс фундаментальних елементів польської ідентичності є глибоко травматичним, заснованим на стражданнях та віктимізації. Польща має виражений синдром жертви та імперський синдром. Наслідками синдрому жертви в польській історичній культурі є: віктимність, що призводить до постійного відчуття небезпеки та формує неадекватне сприйняття міжнародного середовища; брак довіри до інших акторів; тяга до надмірної сек'юритизації зовнішніх загроз; перекладання відповідальності за будь-які кризові ситуації на інших; виродження адаптивної функції захисту в надто агресивну зовнішньополітичну поведінку. Імперський синдром проявляється у зверхньому ставленні до колишніх колоній, амбіціях до створення відповідних міжнародно-політичної кон'юнктури структур регіональної співпраці, де б тільки Польща була лідером.

Польське розуміння історії носить циклічний характер (золотий вік – занепад – смерть у результаті втручання зовнішніх сил – відродження й воскресіння) і тісно пов'язана з ідеями прометеїзму, месіанізму, представлення Польщі як «Христа народів», що виступає в ролі благородної жертви задля свободи поневолених народів. Все це лягло в основу польської національної надзвичайно завищеної самооцінки.

В цілому, польська історична культура сформувалася на основі ягеллонської і п'ястівської традицій модернізованих у концепціях Р. Дмовського та Ю. Пілсудського на яких розвинуто стратегію східної політики Польщі як неможливої без залучення України, Литви та Білорусі [3].

Месіанство та прометеїзм сформували ставлення поляків до українців. Вони вважали, що “малоосвідчених” українців, які проживали

на території Другої Речі Посполитої необхідно просвітити та полонізувати навіть в супереч їхньому спротиву. Нічого поганого в політиці пацифікації на початку ХХ століття Поляки не бачили, що призвело згодом до Волинської трагедії 1943 року, яка є найскладнішою і найсуперечливішою сторінкою спільної україно-польської історії. Ці події часто використовуються з метою інструменталізації історії та є чи не головною причиною того, що тіні минулого не лише затмарюють сучасні відносини між польським та українським народами, а й можуть негативно позначитися на майбутньому [1].

Водночас під час півстолітнього перебування Польщі під впливом СРСР продовжувалася робота в еміграційному середовищі щодо переосмислення польського політичного позиціонування. Так, концепція Є. Гедройця та Ю. Мерошевського, закликала майбутніх лідерів незалежної Польщі сприяти національно-визвольній боротьбі народів на її східних кордонах та просувати ліберально-демократичну модель, яка допомагатиме розвитку незалежних держав. Є. Гедройць був переконаний, що здобуття Польщею незалежності неможливе без співпраці з українцями, литовцями та білорусами.

Після розпаду СРСР та вступу Польщі у ЄС, особливості її історичного розвитку підштовхнули до наростання євроскептицизму в зовнішній політиці, який на рівні історичної культури проявляється в недовірі до європейських безпекових гарантій. Водночас на сьогодні в двосторонніх відносинах Польщі із більшістю її сусідів ті відчувають на собі чималий історичний тягар, який виявляється через масив стереотипів, виражень ксенофобії та етнонаціоналізму з одного боку та ностальгією поляків за колишньою величиною з іншого боку [2].

Трагічна польська історія та ідентичність, представлена в жертовному дискурсі в історичній культурі викривлює сприйняття зовнішньополітичних процесів і генерує самовтілювані пророцтва, ставлячи під удар ключові досягнення польської міжнародної політики, підриваючи її імідж [4].

Не дивлячись на це, впевненість поляків в необхідності жертовності щодо інших народів та в своїй особливій місії сприяє тому, що Польща бачить себе адвокатом для України щодо її євроінтеграції. Поряд з негативними моментами, співпраця України та Польщі має чимало позитивних аспектів та є стратегічною і багатогранною. Ці позитивні аспекти включають потужну політичну та військову підтримку від Польщі, гуманітарну допомогу, прийом біженців, зміцнення економічних зв'язків, спільну євроінтеграційну мету, а також культурний обмін, що формує високий рівень взаємних симпатій, незважаючи на виклики.

Література:

1. Артимишин П., Костюк О. «Велика Польща» та «руській мір»: Україна у суспільно-політичному дискурсі та зовнішньополітичних доктринах сусідніх держав : монографія. НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020.
2. Waszczykowski dla «w Sieci» o stosunkach polsko-ukraińskich: Nasz przekaz jest bardzo jasny: z Banderą do Europy nie pojedziecie. Polityce.pl. URL: <http://wpolityce.pl/polityka/347083-waszczykowski-dla-wsieci-ostosunkach-polsko-ukrainskich-nasz-przekaz-jestbardzo-jasny-z-banderado-europy-nie-wejdziecie>. (дата звернення 08.02.2026).
3. В'ятрович В. За лаштунками «Волині-43». Невідома польсько-українська війна. Харків, 2017. Центр досліджень визвольного руху. Клуб сімейного дозвілля с. 26.
4. Пачос Ю. Історична пам'ять Польщі в україно-польському дискурсі. *Сучасні українсько-польські відносини: погляд експертів*. Збірник аналітичних матеріалів. Випуск 2. Луцьк. Вежа-Друк 2017.
5. Стрик Т., Склокін В. Історичні культури Польщі та України. Про джерела непорозуміння між сусідами. ISP/ PAN Варшава 2022 URL: <https://woblink.com/ebook/istorichni-kulturi-polshchi-ta-ukrajini-tomasz-stryjek-volodimir-sklokin-284373u> (дата звернення 08.02.2026).
6. Юрченко О. Стратегічна культура Польщі: етюд у патологічних тонах. 20.08.2021 р. URL: <https://adastra.org.ua/blog/strategiczna-kultura-polshi-etyud-u-patologicznych-tonah>. (дата звернення 08.02.2026).